



REALITZACIONS I PROPOSTES METROPOLITANES
EN ELS ESPAIS PÚBLICS: PARCS, RIUS I PLATGES

JAUME VENDRELL

*Arquitecte. Director de Serveis de l'Espai Públic de la Mancomunitat
de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona*

SUMARI

- 1. La qüestió terminològica a l'espai lliure**
- 2. Línies d'actuació en el sistema metropolità d'espais públics**
- 3. Directrius d'intervenció**
- 4. La projectació i execució de l'espai públic**
- 5. La xarxa de parcs metropolitans**
- 6. Intervencions en el front costaner**
- 7. La recuperació dels espais fluvials**
- 8. Actuacions d'escala municipal**
- 9. Alguns treballs singulars. Avingudes i ferides metropolitanes**
- 10. La conservació i promoció de l'espai públic**

ABSTRACT

El treball ofereix una panoràmica de les actuacions de les entitats metropolitanes en matèria d'espai públic. Aquestes actuacions poden agrupar-se en tres grans àmbits d'intervenció: la xarxa de parcs metropolitans, els espais fluvials i el front costaner. Les entitats metropolitanes han tractat, en el seu àmbit d'actuació, d'establir uns criteris generals d'intervenció que permetin –en cooperació amb els municipis concernits– estendre i potenciar la xarxa de parcs, intervenir en l'àmbit costaner (tot completant el passeig marítim metropolità, millorant el paisatge i mantenint les platges) i rehabilitar els espais fluvials. La cooperació d'àmbit metropolità ha possibilitat la promoció i millora de les polítiques d'espai públic. En primer lloc perquè s'ha pogut actuar amb una concepció de conjunt. En segon lloc perquè s'ha disposat de mitjans tècnics i finançament. Finalment, perquè hom ha pogut coordinar les actuacions als tres nivells d'escala que configuren el sistema metropolità d'espais lliures: els grans espais oberts (Collserola, el Garraf, la Serra de Marina, els espais fluvials i la costa), la xarxa de parcs urbans d'abast supralocal (que serveixen ja 15 municipis) i els espais públics d'importància local (passeigs, jardins i places).

El trabajo ofrece una panoràmica de las actuaciones de las entidades metropolitanas en materia de espacio público. Estas actuaciones pueden agruparse en tres grandes ámbitos de intervención: la red de parques metropolitanos, los espacios fluviales y el frente costero. Las entidades metropolitanas han tratado, en su ámbito de actuación, de establecer unos criterios generales de intervención que permitan –en cooperación con los municipios concernidos– extender y potenciar la red de parques, intervenir en el ámbito costero (completando el paseo marítimo metropolitano, mejorando el paisaje y manteniendo las playas) y rehabilitar los espacios fluviales. La cooperación de ámbito metropolitano ha posibilitado la promoción y mejora de las políticas de espacio público. En primer lugar porque se ha podido actuar con una concepción de conjunto. En segundo lugar porque se ha dispuesto de medios técnicos y financiación. Finalmente, porque se han podido coordinar las actuaciones a los tres niveles de escala que configuran el sistema metropolitano de espacios libres: los grandes espacios abiertos (Collserola, el Garraf, la Sierra de Marina, los espacios fluviales y la costa), la red de parques urbanos de ámbito supralocal (que sirven ya 15 municipios) y los espacios públicos de importancia local (paseos, jardines y plazas).

Le travail offre une panoramique des travaux des organismes métropolitains en matière d'espace public. Ces travaux peuvent être groupés en trois secteurs d'intervention: le réseau des parcs métropolitains, les espaces fluviaux et le front côtier. Les organismes métropolitains ont essayé, dans leur secteur d'activité, d'établir des critères généraux d'intervention qui permettent –en coopération avec les municipalités concernées– d'étendre et de renforcer le réseau des parcs à intervenir dans le secteur côtier (tout en complétant la promenade maritime métropolitaine, tout en améliorant le paysage et en conservant les plages) et réhabiliter les espaces fluviaux. La coopération du secteur métropolitain a permis la promotion et l'amélioration des politiques d'espaces publics. En premier lieu parce qu'on a pu agir avec une conception d'ensemble. En second lieu parce qu'on a disposé de moyens techniques et financiers. Finalement, parce qu'on a pu coordonner les travaux aux trois niveaux d'échelle qui configurent le système métropolitain d'espaces libres: les grands espaces ouverts (Collserola, le Garraf, le Massif de Marina, les espaces fluviaux et la côte), le réseau des parcs urbains de portée supralocale (qui dessert déjà 15 municipalités) et les espaces publics d'importance locale (promenades, jardins et places).

REALITZACIONS I PROPOSTES METROPOLITANES EN ELS ESPAIS PÚBLICS:
PARCS, RIUS I PLATGES

1. La qüestió terminològica a l'espai lliure

La importància creixent que s'atorga als aspectes ambientals, al paisatge i als components de naturalitat del territori corre paral·lela a un substantiu canvi cultural en la percepció social del medi físic i dels seus desequilibris i també a la consolidació d'hàbits col·lectius tendents a apropar l'ésser humà a la natura. Això ens ha d'incloure a operar amb conceptes i models de connexió i globalització de l'espai públic on cada lloc, element o àmbit aportí el seu caràcter, capacitat i qualitat complementàries.

Intentar establir categories en els espais lliures ens sol deixar un cert regust; quan creiem que hem «organitzat» tot el ventall tipològic se'ns presenta un altre cas ben conegut i inclassificable. Alguns assaigs voluntariosos recents resulten molt aclaridors, però tampoc no ens deixen del tot satisfets.

Fins ben entrat el segle XIX no aparegué el concepte de «parc públic», el de «sistema de parcs» o, tanmateix, el de «ciutat jardí». L'abundància i diversitat terminològica i la ingent varietat de situacions concretes produïdes d'aleshores ençà al voltant del fenomen urbà dificulten la classificació dels espais lliures més que no pas, per exemple, els equipaments col·lectius, cada vegada més especialitzats.

A la nostra ciutat metropolitana, extensa i complexa, s'hi troben, certament, totes les configuracions reconeixedores de l'espai lliure. La dimensió, la localització, la forma i la funció principal són normalment les bases empra-

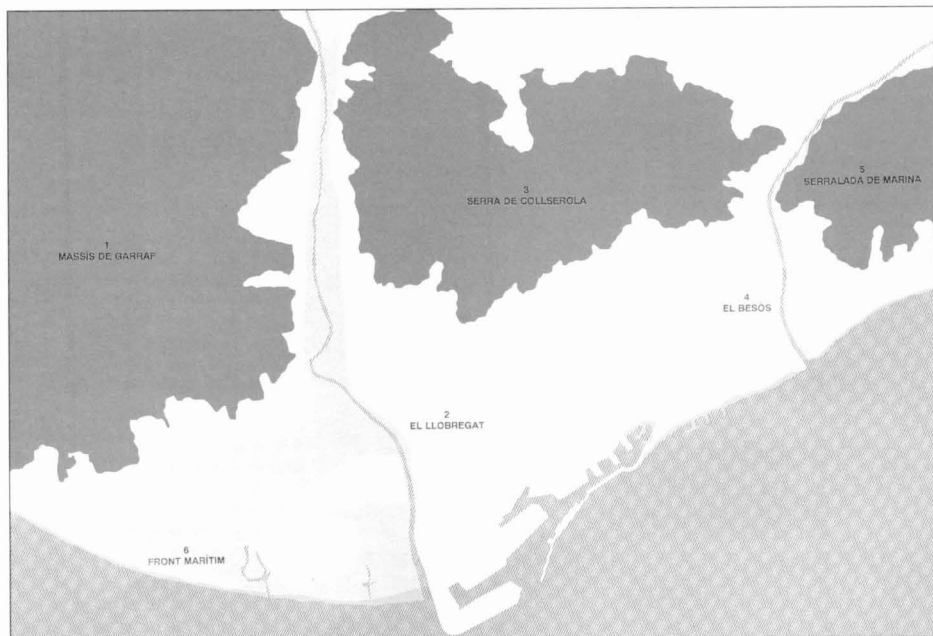
des a l'hora d'interpretar i agrupar l'espai públic. Però l'esmentada heterogeneïtat fa que gairebé acabem trobant tants tipus i «espècies» d'espais com indrets ineditats té el territori metropolità.

Deixarem per a millor ocasió l'intent taxonòmic exhaustiu i ens referirem, amb el simple esquema de l'encapçalament d'aquest escrit, a les categories d'espai públic que normalment tractem i gestionem a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

2. Línies d'actuació en el sistema metropolità d'espais públics

Són sis els àmbits lliures d'escala general que emmotllen i envolten la conurbació de Barcelona. El Garraf, Collserola i la Serralada de Marina conformen el primer *green belt* metropolità. El Llobregat i el Besòs tingueren i tenen el paper més vertebral. La Mediterrània, finalment, traça el contorn llevant-meridional de la ciutat (figura 1). Sistemes naturals o seminaturals tots ells, són les peces de gran magnitud i principal reserva de recursos mediambientals; s'interconnecten amb els corredors d'hàbitats filiformes.

Figura 1. Els sis sistemes que formen el cinturó natural metropolità



Els parcs metropolitans i urbans configuren el segon graó del sistema. Llevat del cas de Montjuïc (400 ha), són de proporció i àmbit funcional relativament petits, omplen intersticis urbans i presenten un estat d'acondiciament i desenvolupament encara insuficient, especialment a la primera corona de ciutats.

Els passeigs, vies-parc, jardins urbans, places i carrers constitueixen la xarxa menuda d'espais públics i permeten enllaçar els sistemes d'escala mitjana i global; tenen àrees d'influència i suport limitades i un grau d'intervenció elevat.

Aquests tres nivells d'elements integren el sistema metropolità d'espais lliures. En els darrers quinze anys s'ha fet un enorme esforç d'endrecament, extensió i requalificació del sistema per part de les institucions locals.

La Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (MMAMB) realitza, mitjançant la Direcció de Serveis de l'Espai Públic, les següents labors:

- a) La projectació, execució i manteniment de la xarxa de parcs metropolitans, que totalitza avui 125 hectàrees i s'estén a 15 municipis. La MMAMB finança íntegrament aitals operacions.
- b) La projectació, direcció d'obres i finançament parcial dels successius trams del passeig Marítim Metropolità i dels elements de mobiliari de costa.
- c) La conservació (neteja, manteniment, serveis de tota naturalesa) i promoció de les platges, en col·laboració amb els ajuntaments.
- d) La redacció i/o execució de projectes d'obra municipal d'espai públic i dotacions vinculades.
- e) L'assessorament i el suport als ajuntaments en processos d'urbanització, ordenació d'espai lliure i actuacions paisatgístiques.

f) L'elaboració de projectes i propostes d'ordenació, traçat, correcció d'impacte, restauració i tractament paisatgístic en els sistemes naturals, sòl no urbanitzable i elements de la xarxa viària.

Aquesta relació de tasques explica, en certa manera, el caràcter de les intervencions de la MMAMB en la matèria que ens ocupa. Però ens serà més esclareidor esbrinar-ne les línies generals d'actuació (figura 2).

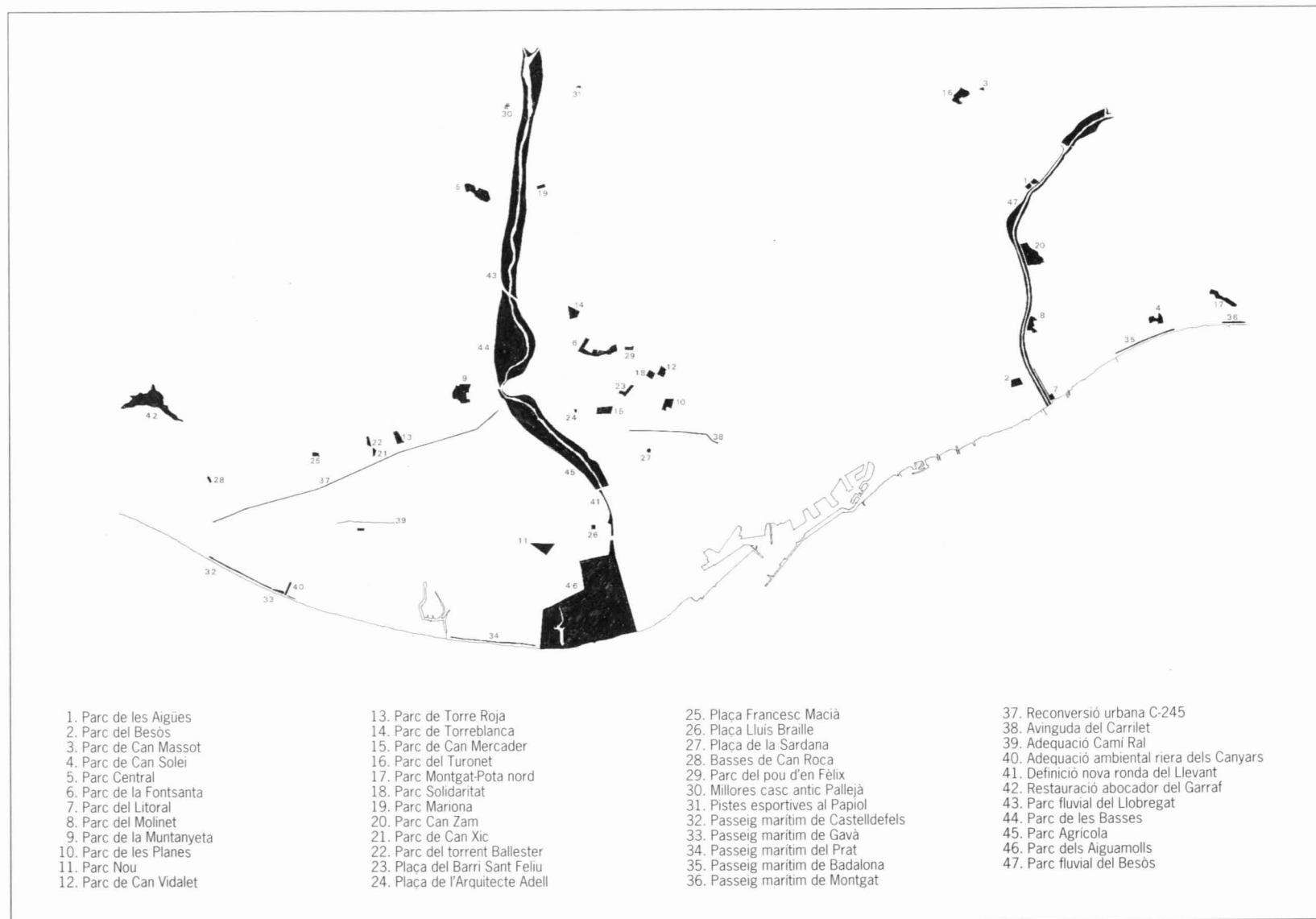
a) Ens cal progressar cap a la definició d'un model global d'espais lliures que integri les tres escales d'elements, proposi els tipus de tractament adient, els ritmes i prioritats d'actuació i estimi les inversions i mecanismes de finançament d'obres i conservació. Un pla o programa d'espais públics metropolitans, a confegir el proper quadrienni, podria esdevenir-ne l'instrument adequat.

b) Hem d'estendre i potenciar la xarxa de parcs metropolitans, pels evidents efectes requalificadors del sistema urbà que indueix. És necessari generar parcs de major dimensió que els de l'espectre actual (mitjana de 8,5 ha) per tal d'assolir resultats de lligam intersticial més generosos per al conjunt de ciutats i aconseguir un esglaó intermedi de parcs. Serà bo incorporar a l'esmentada xarxa espais lliures vinculats als sistemes naturals, assajant tractaments de filtre i admetent usos col·lectius intensos. Tot això podria representar una veritable eclosió de la xarxa de parcs metropolitans, en passar de les 125 ha actuals a 500 ha en dos quadriennis.

c) És precís prosseguir l'execució del passeig Marítim Metropolità, tot completant-ne els segments escaients fins als 30 km de front costaner possibles.

d) Regenerar els ecosistemes fluvials (lles, ribes i deltes) és un propòsit fonamental de l'AMB. Els rius han de tornar a ser espais vertebrals i vitals del territori i accessibles a la comunitat.

Figura 2. Localització de tasques de la Direcció de Serveis de l'Espai públic de la MMAMB en el quadrienni 1992-1995



e) Per la seva naturalesa, la MMAMB està fortament imbricada en la gestió dels ajuntaments. Treballar en l'escala municipal de l'espai públic és, per tant, un fet natural de servei i suport especialitzat, però també la manera de posar en òptima relació els nostres coneixements i experiències en les diverses situacions i categories d'actuació territorial.

3. Directrius d'intervenció

Actuar, com dèiem, en les distintes tasques i escales de l'espai lliure facilita la interacció; alhora, ens permet interpretar millor els resultats físics de gestió i la seva rendibilitat social per tal de perfeccionar-ne els mètodes de treball, cercar senyals d'identitat sòlides i adoptar directrius d'intervenció raonables i eficaces.

És prou clar que l'espai lliure a la «perifèria» metropolitana té moltes vegades connotacions distintes de les dels antics buits del compacte barceloní. Barcelona ha resolt els seus espais públics interiors amb un ric repertori de solucions creatives que ha despertat admiració en moltes ciutats del món.

Els projectes han llegit i interpretat un entorn urbà proper, moltes vegades acabat i tancat, definint solucions molt precises, a la mida exacta de l'indret, en àrees d'ancestral i extrema urbanitat.

L'espai lliure perifèric presenta també algunes situacions equivalents de compacitat i representativitat urbana en què és convenient operar amb similars actituds i llenguatges.

Però l'espai lliure metropolità que ens cal seguir acondicionant sol ser més obert i continu, lligat en molts casos al paisatge natural, rural i forestal, amb límits poc definits o degradats, extensions notables i posicions exteriors a les ciutats.

Necessitarem, doncs, a més del bagatge sintàctic verificat en situacions de compacitat, altres pautes addicionals amb les quals enfocar i tractar l'espai públic:

– Una acurada atenció als factors mediambientals possibilitarà recobrar les traces de naturalitat de l'espai físic, que pateix notables desequilibris consegüents al creixement desordenat i vertiginós de la corona metropolitana.

– La formació sistemàtica de masses vegetals produirà, per elemental agregació, resultats molt beneficiosos d'oxigenació de la ciutat, descontaminació, regulació del microclima i ventilació.

– En el procés de configuració del lloc han de prevaler els instruments de reconstrucció del paisatge i l'entorn de transformació del relleu, de control de les visuals; la vegetació i les terres, en molts casos, seran els principals recursos d'ordenació.

– Es fa precís, també, desenvolupar i experimentar en nous models de tractament de l'espai lliure. Comunitats vegetals autòctones, formes naturals, restitució de terres i arbrat, tècniques de regeneració d'espais denudats o malmesos, ens permetran explorar, verificar i consolidar noves solucions i conceptes.

– La contenció i reducció dels mòduls d'inversió i manteniment és una conseqüència dels anteriors supòsits, la manera raonable d'abastar i agençar més territori i, probablement, la dreuera per arribar a solucions més sòbries i concises.

4. La projectació i execució de l'espai públic

Projectar i construir l'espai públic és, al mateix temps, la seqüència més complexa i un procés de fort compromís amb la realitat. Per als tècnics i professionals és també el període de màxima il·lusió i tensió i, si més no, de comprovació de models i idees abstractes.

Som partíceps i hereus afortunats d'una experiència de creació col·lectiva extraordinàriament fructífera. En els darrers tres lustres les institucions democràtiques han impulsat a les nostres contra-

des un ventall exuberant d'actuacions en el tractament de l'espai col·lectiu, el qual ha comportat una veritable transformació de la trama dels àmbits públics. Hem de reconèixer el paper capdavanter i propulsor, en magnitud, diversitat i encert, de les accions de l'Ajuntament de Barcelona.

El repertori de conceptes, solucions, elements constructius i tècniques és ben abundant. Resulta bàsic aprofitar aquest patrimoni de coneixements per seguir avançant en equivalents línies de projectació.

Hi ha un conjunt d'aspectes, reflexions i requeriments que procurem aplicar-nos especialment en aquest procés de materialització de l'espai públic.

- Els programes de necessitats han de ser clars, convinguts i assumits tant com sigui possible pels actors públics i usuaris. Cal evitar l'«endevidació» funcional buscant els interlocutors adients. Això permetrà optimitzar l'ús social de l'espai.
- L'excessiu determinisme formal i funcional és contrari a l'adaptabilitat i el perfeccionament en

el temps que precisa l'espai col·lectiu. Cal evitar la tendència del projectista (derivada moltes vegades de la formació) a destil·lar «la imatge final i definitiva» del territori, a acabar-lo per complet. És necessari assumir l'efecte de consolidació però de relativa modificació que el pas del temps indueix en els espais públics. És preferible construir sòlidament els trets principals, bàsics, d'un lloc que dissenyar profusament els detalls adherents.

- Les formes de l'espai projectat han d'ésser durables. La simplicitat, neutralitat i austeritat són quasi sempre sinònims de llarga vigència.

- L'afany innovador ha d'orientar-se adientment. És bo proposar i crear nous conceptes d'intervenció, imaginar i incorporar nous materials i dotacions. No és, emperò, tan efectiu reinventar permanentment tots els elements dels projectes. Hi ha un amplíssim catàleg de recursos materials, verificats, generalistes i d'excel·lent factura que podem implementar als projectes. Haurém d'innovar, sobretot, en els productes menys evo-

Taula 1. Parcs a l'àrea metropolitana de Barcelona

Denominació	Ubicació	Superfície (Ha)	Epítet
<i>Històrics</i>			
Torreblanca	Sant Just Sant Joan Sant Feliu	11	La màgia del jardí romàntic
Can Mercader	Cornellà	10	Plàtans centenaris
Can Solei	Badalona	4	La perfecció d'un jardí
Can Vidalet	Esplugues L'Hospitalet	3,5	El domini de l'alzina
<i>Moderns</i>			
Torre Roja	Viladecans	5	Entre l'horta i el secà
Del Besòs	Sant Adrià	7	El Parc de Ribera
El Molinet	Santa Coloma de Gramenet	3	Mirador de Barcelona
Les Planes	L'Hospitalet	6	L'oasi verd
Nou	El Prat	10	A l'ombra de la pollancreda
Litoral Besòs	Sant Adrià	3	Un parc a la platja
Central	Sant Vicenç	23	Balconades al Garraf
De les Aigües	Montcada	3	En el camí de l'aigua
Can Massot	Ripollet	1,5	Entre dos rius
Fontsanta	Esplugues	2	Tots els colors del verd
Muntanyeta	Sant Boi	33	Un turó per mirar el Delta
TOTAL		125	

lucionats, com per exemple el mobiliari de primera línia de mar, la fusta, els fanals, les papereres o certs revestiments, tot i aprofitant l'experiència pròpia i aliena en solucions comprovades.

– La realització de l'espai públic precisa una participació tècnica plural ja des dels estadis d'anàlisi i projecte. La col·laboració interdisciplinària d'arquitectes, enginyers, paisatgistes, biòlegs, agrònoms i geògrafs és força necessària en els treballs de major abast, i respon a la creixent complexitat i especialització formativa que se'ns requereix. En molts casos, ens caldrà fins i tot obrir línies de participació i investigació concertada amb els fòrums universitaris més especialitzats.

– Els projectes d'execució han d'ésser força detallats i complets, recolzant-se en treballs previs i de prospecció (topogràfics, geotècnics, hidrogeològics, edàfics, de serveis i materials) que donin fiabilitat a les opinions tècniques i encert a les pressupostàries. Així evitarem improvisacions, errades i conflictes en el cicle d'obra.

– El component pressupostari i de programació temporal ha d'estar present des de l'inici del projecte, com a factor regulador de la intensitat i l'extensió de les propostes. El cost i el temps són uns elements més de definició projectual; no hi ha bon projecte sense una bona relació cost-qualitat-temps.

– A les obres s'ha de prendre decisions ràpides i precises, concebant-les con a fase d'ajustament, però no de «perfeccionament», dels projectes constructius. Això no obstant, és precís allargar la permanència i assistència dels tècnics i ajudants a les obres, tant per les tasques de control de realització com pel control pressupostari. D'altra banda, és necessari, tanmateix, integrar els coneixements i experiències dels industrials, constructors i conservadors amb una cautelosa permeabilitat tècnica que n'afavoreixi l'executabilitat i solidesa.

5. La xarxa de parcs metropolitans

Entenem el conjunt de parcs de la MMAMB com un important factor de reequilibri metropolità. De diverses dimensions, configuracions i orígens, els parcs serveixen els teixits urbans de 15 municipis. A principis de la passada dècada s'inicià el tractament, construcció o rehabilitació d'espais buits estratègics o d'antics parcs senyorívols. La relació actual de la xarxa es reflecteix en l'esquema que figura en la taula 1, amb la indicació de la superfície i un mot essencial que els adjectiva.

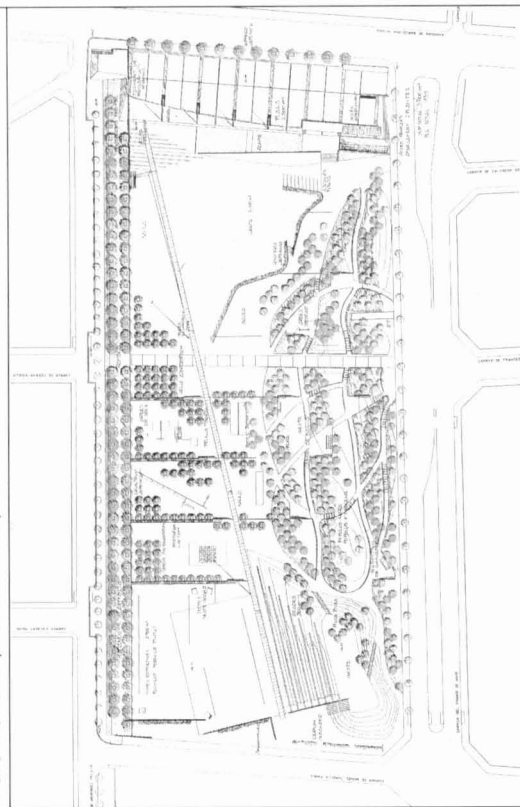
Actualment s'ultimen diversos projectes i obres de creació de nous parcs, d'ampliació dels parcs existents, de realització de nous accessos, de restauració interna i de millora dotacional (figura 3). Són els que figuren en la taula 2.

Taula 2. Noves intervencions en parcs a l'àrea metropolitana de Barcelona

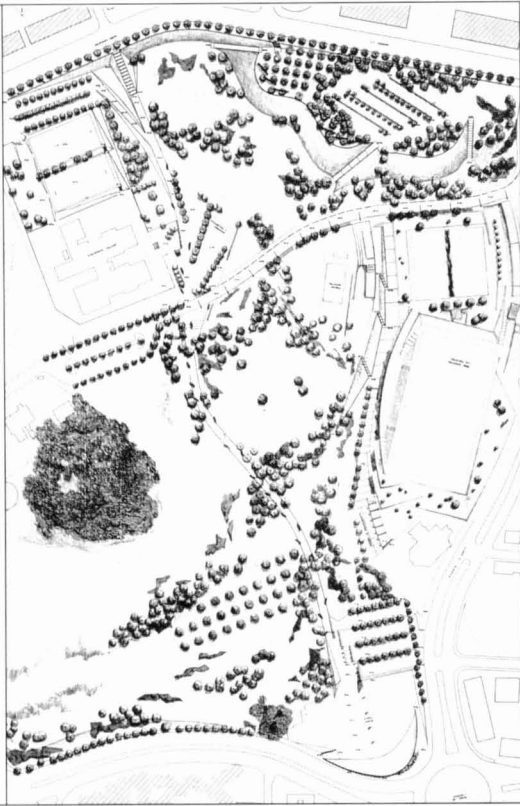
Parc	Ubicació	Superfície (Ha)	Pressupost (milions de pessetes)	Operació
El Turonet	Cerdanyola	4	400	Creació d'un nou parc equipat
Fontsanta	Sant Joan	6	325	Segona fase d'acondicionament. Nou espai
Can Mercader	Cornellà	s/incr.	150	Millora d'accessibilitat
Nou	El Prat	2,5	150	Ampliació i millora
Central	Sant Vicenç	1	80	Nou accés i millora
Aigües	Montcada	1,5	150	Equipament i ampliació
El Molinet	Santa Coloma de Gramenet	s/incr.	40	Dotació cultural
La Muntanyeta	Sant Boi	s/incr.	110	Arranjament plaça d'accés
Les Planes	L'Hospitalet	2,5	300	Ampliació darrera fase
Pota Nord	Montgat	7	700	Nou parc sobre llosa. Inversió MOPTMA
Parc Mariona	Molins	3,5	350	Nou parc-articulació teixits urbans

Figura 3. Plantes-resum de quatre projectes recents de parcs metropolitanans

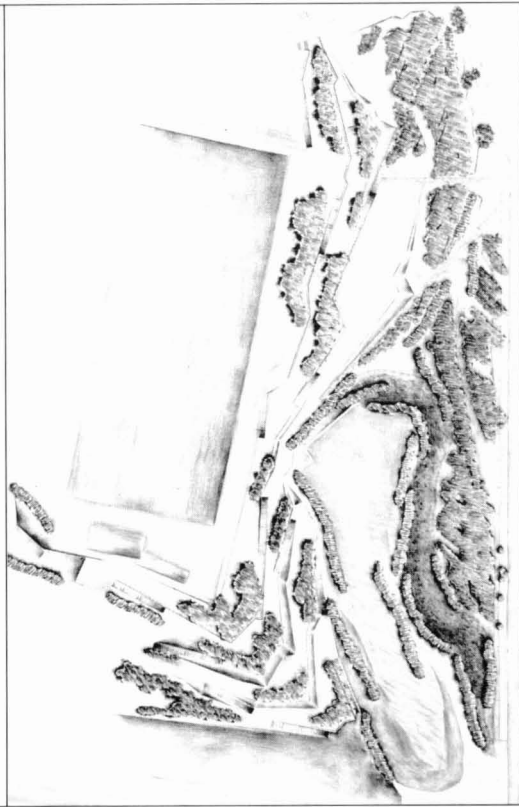
Parc Marriona (Molins de Rei)



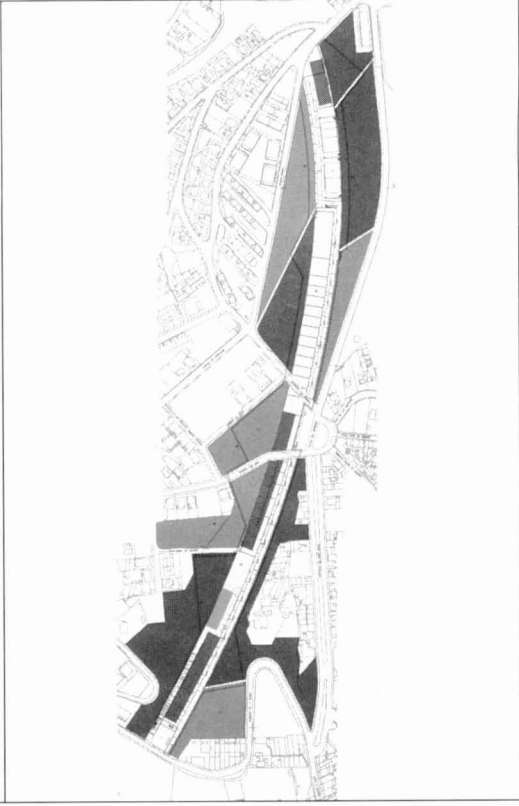
Parc del Turonet (Cerdanyola)



Parc de la Fontanta (Sant Joan Despí)



Parc sobre la pota nord (Montgat-Tiana)



A la xarxa de parcs actuals, doncs, hi haurem d'afegir, al final del present quadrienni, al voltant de 50 hectàrees de nova realització o ampliació, amb tres nous parcs. La progressió del conjunt de parcs de l'AMB és, com ja hem referit, una línia bàsica institucional. Si a les noves incorporacions hi afegim la més que probable realització de parcs de referència general en els marges i ribes fluvials, podríem albirar un horitzó, d'aquí a dos quadriennis, de 25 parcs i 500 hectàrees en total, la qual cosa, tanmateix, representaria el desitjable augment de la mitjana d'estàndard superficial que ja hem explicat.

6. Intervencions en el front costaner

Amb la proposta d'ordenació de la Zona Costanera Metropolitana de Barcelona, dita comunament Pla de Costes, s'encetà un procés de recuperació de la façana marítima molt transcendent. Els principals conceptes del Pla de Costes són avui en gran part vigents i permeten enfocar les actuacions d'ordenació, gestió i urbanització que les distintes administracions duen a terme.

Les platges metropolitanas són, a ben segur, l'espai públic més utilitzat pels ciutadans. Es disposa de 20 km i 200 ha de platja accessibles i utilitzables per la col·lectivitat.

La gestió de la MMAMB en l'àmbit costaner ha d'aplicar-se prioritàriament en:

a) Prosseguir l'execució del passeig Marítim Metropolità, fins completar-lo de Montgat a Castelldefels (figura 4) amb l'única interrupció del port de Barcelona. S'han posat en servei 5 km de passeig en aquest quadrienni, sense comptar els 4 km de Barcelona, acabats per l'esdeveniment olímpic. És ben possible d'assolir-ne 9 km més en els propers 6 anys. S'ha demostrat eficaç la concertació entre les administracions implicades, ajuntaments, MMAMB i MOPTMA, amb finançament majoritari de la darrera, per la qual cosa serà bo continuar-ne la col·laboració, inclús implicant en alguns trams als operadors urbanístics privats cara al finançament de les actuacions mitjançant el desenvolupament de

Figura 4. Planta del projecte d'accessos al front de mar i de passeig marítim a Montgat

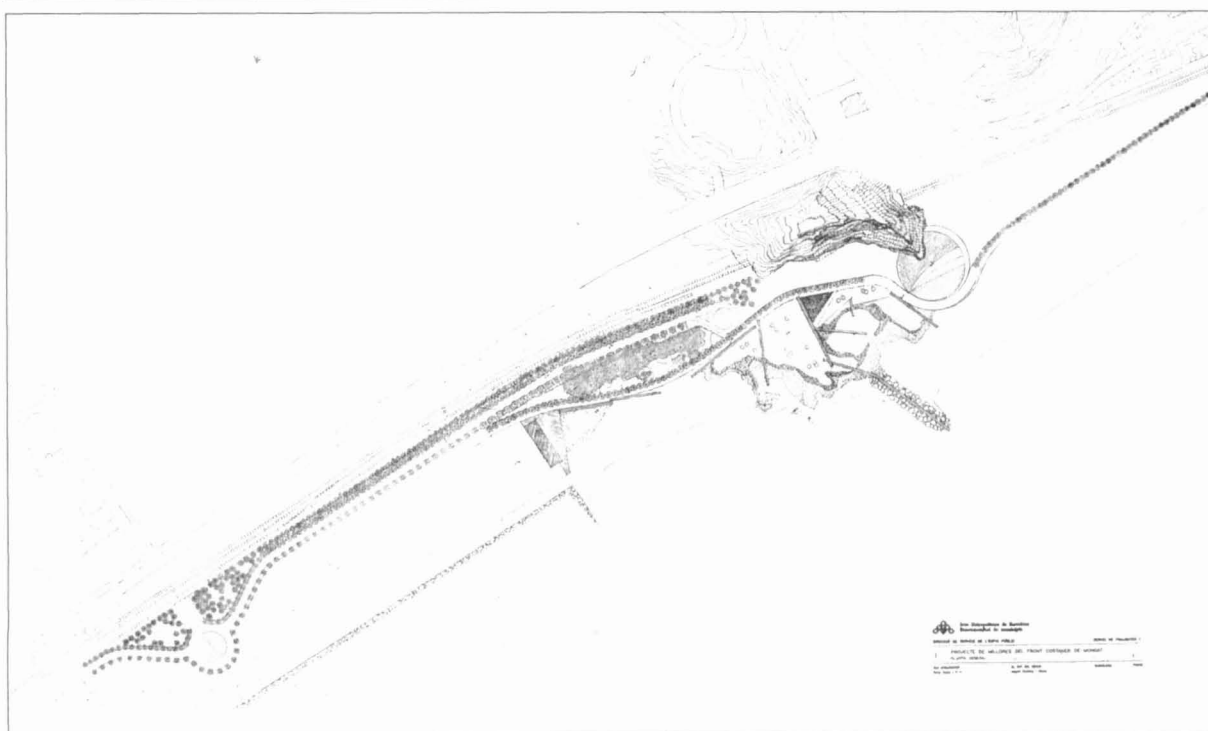
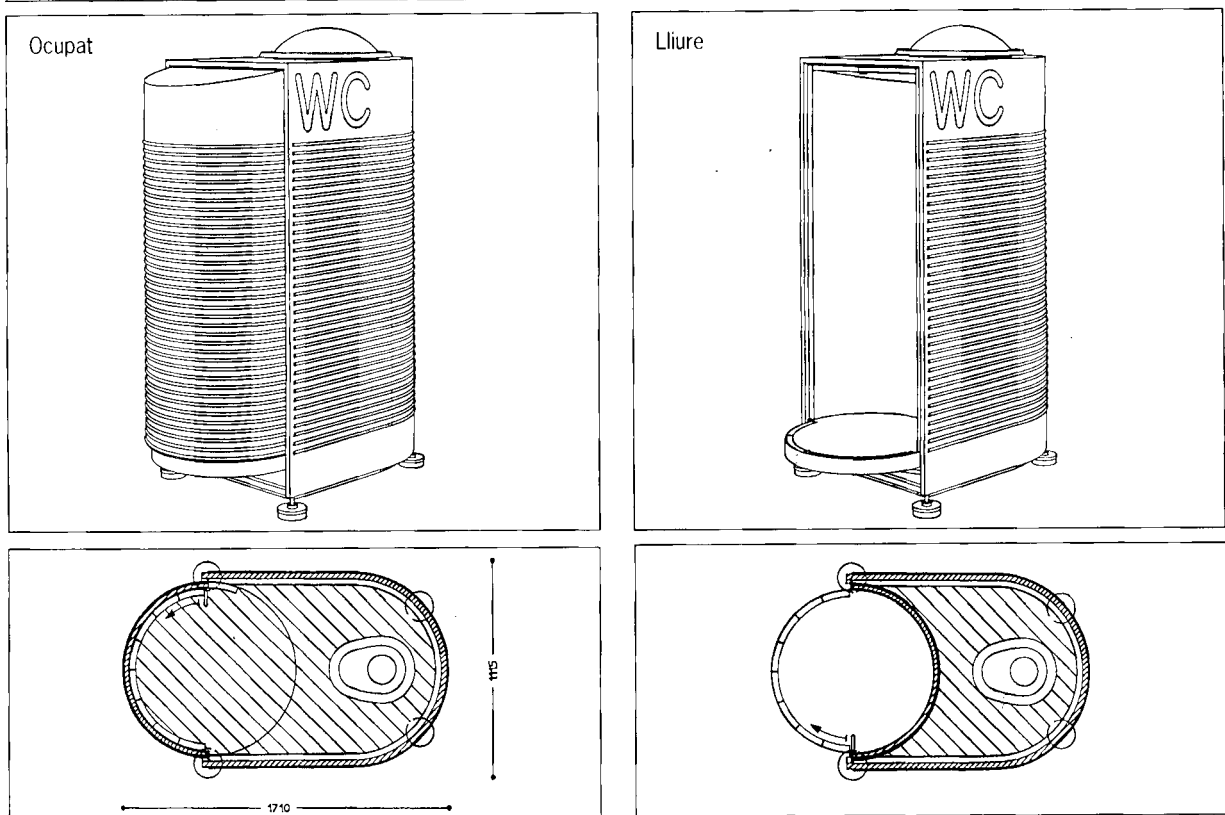


Figura 5. Prototipus de la futura cabina sanitària en fase d'experimentació



sectors de planejament adjacents. Això permetrà al mateix temps permeabilitzar la costa i integrar l'espai públic de la façana marítima, assolint importants trams de passeig Marítim-Parc.

b) Millorar el paisatge del front de mar, tot utilitzant:

- Recursos naturals (dunes, vegetació halòfila, arbrat) en les franges de platja que no tenen utilització balnearia (aigua i sol), és a dir, a partir d'uns 35 m de l'aigua.

- Tractaments respectuosos i de regeneració de l'ecosistema pinedes-dunes, similars conceptualment a l'experiència-pilot del passeig marítim de Gavà, que ha estat reconeguda amb el darrer Premi FAD d'espais públics.

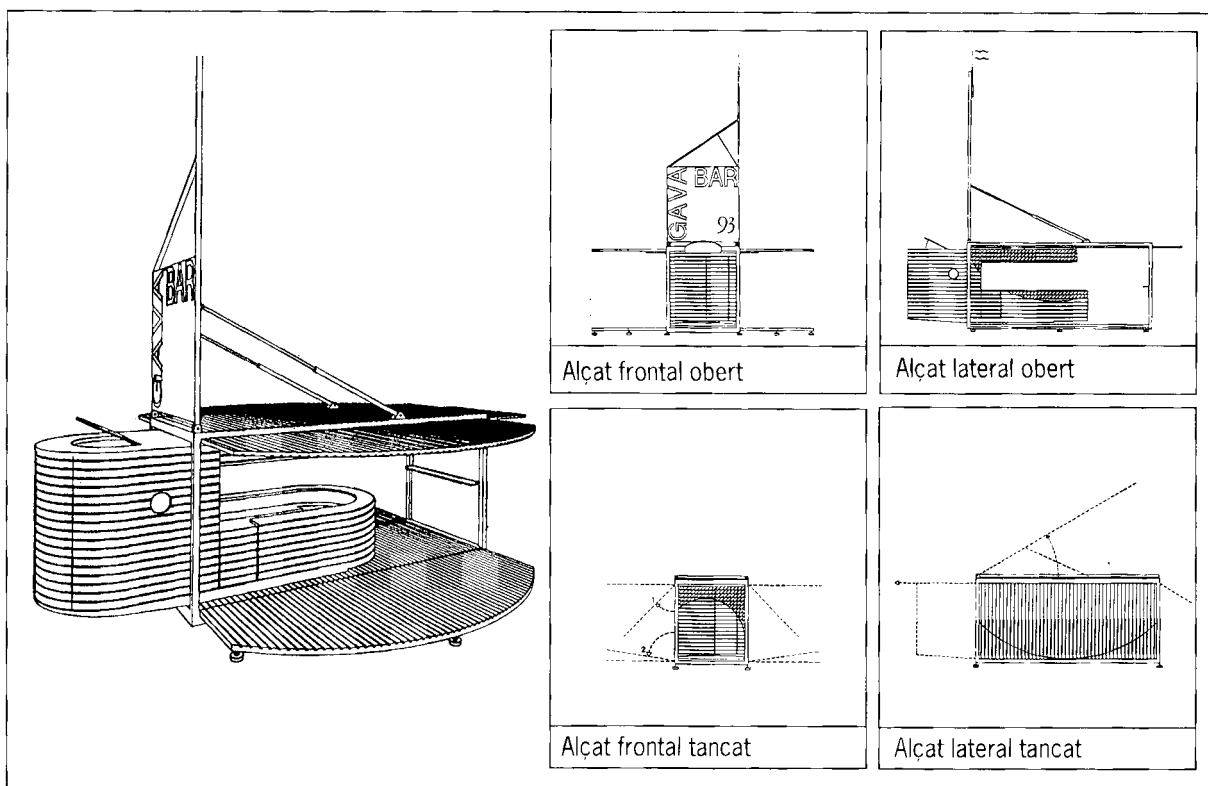
- Nous objectes de mobiliari eventual, en la línia de projecció dels ja implementats: dut-

xes, paperera, cabina sanitària i quiosc de begudes i gelats (aquest darrer guanyador del Delta de Plata ADI-FAD 93) (figures 5 i 6).

c) Estendre i perfeccionar el manteniment i els serveis de les platges durant tot l'any. És un fet comprovat i molt significatiu que els ciutadans, que utilitzen massivament la platja a l'estiu, hi tornen, en percentatge notable, a la tardor, l'hivern i la primavera. L'ús de les platges fora de la temporada estiuenca és cada vegada més important; en un futur immediat caldrà no solament conservar-les decoroses a l'hivern, sinó concebre-les, dotar-les i mantenir-les com si d'un gran parc metropolità lineal es tractés, ja que és aquest el caràcter i la funció del privilegiat espai natural del front de mar.

En el present cicle s'han realitzat les següents actuacions:

Figura 6. Nou quiosc de platges (Delta de Plata ADI-FAD 93): un prisma desplegable, antivandàlic i transportable



– El vial-aparcament del Passeig Marítim de Castelldefels, de 2 km de longitud, i inversió Ajuntament-MMAMB.

– El Passeig Marítim de Gavà, tram carrer de Sitges-carrer de Salou, de 500 m, amb finançament del sector privat i projecte Ajuntament-MMAMB.

– El vial-aparcament del Passeig Marítim del Prat, també de 2 km i finançament de la MMAMB.

Es troba en obres el tram de connexió entre els passeigs marítims de Castelldefels i Gavà, de 250 m, amb inversió del MOPTMA. S'està redactant el projecte del tram carrer de Salou-carrer de Palafrugell, a Gavà, per tal de poder sumar a la costa de ponent, més de 3 km de passeig marítim continu.

Són a punt d'adjudicació les obres dels passeigs marítims de Badalona (600 m), i de Montgat (950 m) així com el vial per a peatons del Passeig Ma-

ritim de Castelldefels (2000 m), totes elles amb inversions del MOPTMA i projectes de la MMAMB.

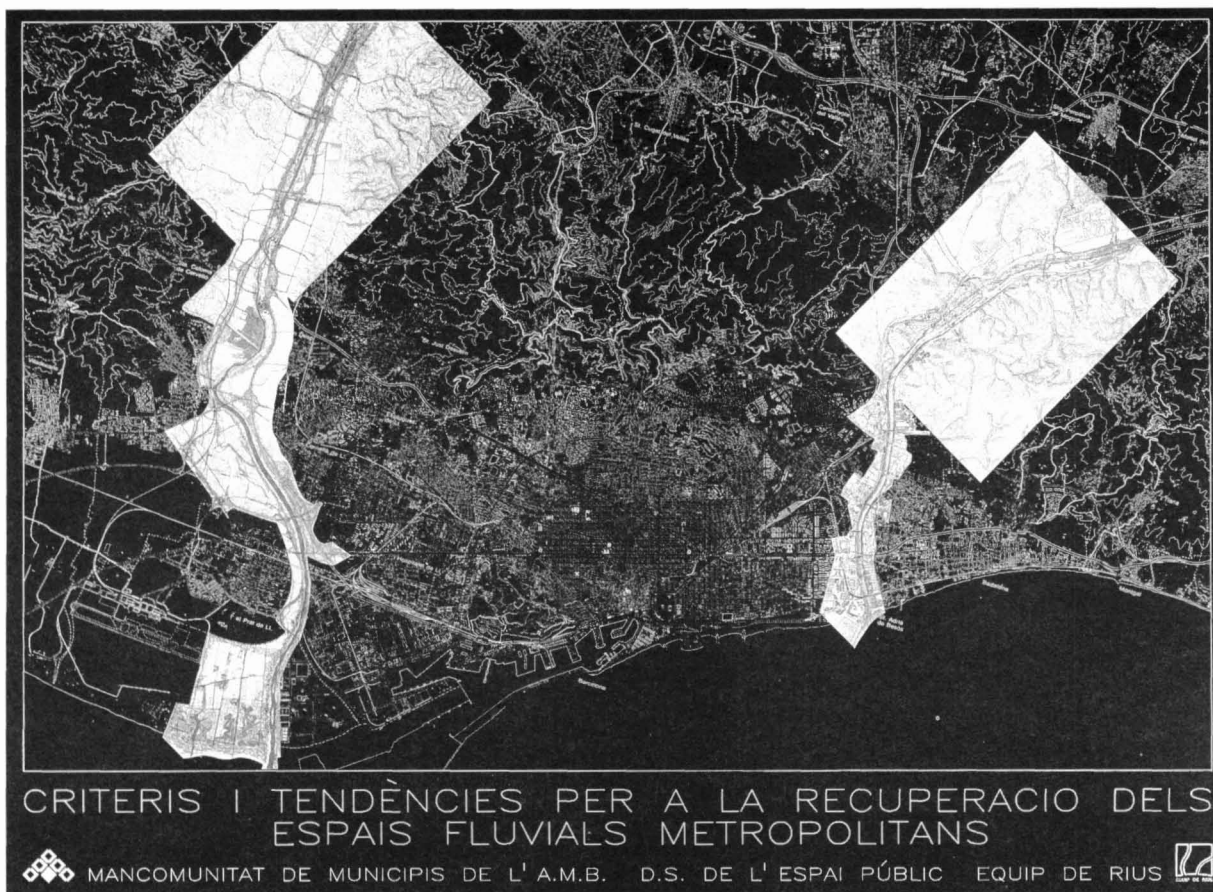
S'està treballant, d'altra banda, en el prototipus metropolità de cabina sanitària, en la nova dutxa de platges, en la definició de les àrees de serveis integrats i en l'estudi i proves-pilot de nova vegetació i arbrat a implantar en primera línia de mar, en aquest cas mitjançant conveni amb Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Barcelona.

7. La recuperació dels espais fluvials

Aquest assumpte, de gran complexitat, mereixeria molt més espai del que podem ocupar en aquest document. Com ja hem expressat, avançar en la regeneració dels marges i ribes del Llobregat i el Besòs és una línia d'actuació prioritària per l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

El treball *Críteris i tendències per a la recuperació dels espais fluvials metropolitans*, presentat l'octubre

Figura 7. Portada del document metropolità per a la recuperació del Llobregat i el Besòs



passat i explicat i contrastat en múltiples fòrums, ha polaritzat bona part dels debats i tasques de definició conceptual i tècnica de l'operació concertada del Pla del Delta, que representa la major inversió territorial conjunta de l'Estat a Catalunya. Les propostes del document i del ventall d'imatges de treballs específics desenvolupats per l'equip de rius han assolit un elevat grau d'assumpció per part de les administracions concertants (figura 7).

Per tal de reconciliar la ciutat metropolitana amb els seus rius, la MMAMB propugna una munió de principis, criteris i arguments de sentit fortament mediamambientalista que fonamenten un conjunt de propostes d'escala global i de traçat, d'ordenació i de gestió, decidides però realistes. Es parteix d'una anàlisi acurada de l'estat actual dels àmbits del Llobregat i el Besòs, s'integren per primer cop totes les propostes sectorials de les distintes institucions i es gra-

fien, en diagrames, els criteris d'intervenció. Les imatges finals de tendències ens mostren uns rius i riberes amb identitat fluvial «mediterrània», les lleres com a espai d'intersecció i continuïtat dels sistemes naturals del litoral i un conjunt de solucions específiques en els indrets claus dels rius: les desembocadures, els segments de contacte amb noves infraestructures i les grans peces d'espai lliure.

Hi ha, tanmateix, set idees pràctiques per a la regeneració dels rius:

General

1. És imprescindible millorar diametralment la qualitat de les aigües, més enllà dels supòsits del Pla de Sanejament. Ens cal progressar fins a un ordre de qualitat que admeti el bany per a l'aigua superficial i millori la dels aquífers.

Llobregat

2. Ens cal crear 50 km de rambles fluvials en ambdós marges, immersos en la vegetació de ribera reconstituïda i connectats amb el passeig marítim de Ponent per tal de configurar el principal eix cívic alternatiu de la metròpoli.

3. Hem de saber generar un rosari de parcs fluvials vertebrats per la llera i els passeigs. El parc de les basses, el parc agrari i el parc dels aiguamolls en serien les tres peces principals, configuradores d'un sistema connex d'espais lliures, d'escala general, franc, obert, accessible, idoni per a les molt diverses activitats ciutadanes de lleure: bany, passejada, fontada, ecoturisme i cicloturisme, excursionisme i d'altres activitats de temps lliure respectuoses amb el medi.

4. Revegetar els marges, mitjançant la plantació de mig milió d'arbres a mig termini, és una raonable conseqüència de les anteriors idees. Es tracta d'assolir, progressivament, els efectes benefactors, oxigenadors, que per al microclima, el paisatge i l'ecosistema del riu (fixació de riberes, diversitat faunística) es derivarà de la creació de massa vegetal.

Besòs

5. Soterrar les línies elèctriques de la llera és un pas necessari per òbvies raons de paisatge i seguretat.

6. Cal reconstruir el passeig de ribera del marge esquerre, que vinculi els espais públics urbans, transformi la secció canalitzada actual i doni accessibilitat a la llera.

7. La llera ha de reconvertir-se en un parc fluvial lineal.

Són qüestions de gran interès en les quals s'està treballant actualment, en distints graus de participació:

– El traçat final del model viari i ferroviari de l'operació Delta, veritable esquelet funcional del territori.

– La canalització de la desembocadura del Llobregat, pel que s'acaba de preparar la *Proposta d'endegament*, conjuntament amb la Universitat Politècnica (ETSAB).

– L'ordenació del Parc Fluvial de les Basses, de 250 ha, al costat de la planta potabilitzadora de Sant Joan Despí.

– El tractament de la franja marítima del Prat, que precisa de models físics verificadors dels efectes del contradic del port de Barcelona.

– La gestió de l'espai agrari del Llobregat; cal substituir el vell concepte de «zona agrícola» pel de «parc agrari» i impulsar processos d'agregació parcel·lària i de millora de la infraestructura agrícola.

– El caràcter i solució de l'eix viari i de transport del marge esquerre del Besòs, entre Montcada i Sant Adrià.

– L'experiència-pilot de reconversió i revegetació del Besòs en el tram de l'avinguda Salzereda.

A l'ensem, la MMAMB prepara la *Proposta-marc de tractament dels espais fluvials*, que desenvoluparà les directrius de l'anterior document incorporant, fins a l'escala d'1:5000 el producte de les actualitzacions i els avenços operats en els darrers mesos a partir dels treballs de les distintes institucions.

Qui cregui oportú aprofundir més en un assumpte de tanta actualitat com el Pla del Delta, pot consultar els documents esmentats o la ponència de l'autor, confegida en ocasió de les recents jornades sobre els aspectes mediambientals d'aital operació¹.

¹ Vendrell, J. (maig 1994); «El Llobregat: riu, bosc, passeig i parc», a les Jornades *El medi ambient en el Pla del Delta del Llobregat*.

8. Actuacions d'escala municipal

Per a la MMAMB és una obligació treballar al servei dels ajuntaments. Suposa també, com hem dit, interrelacionar experiències en tots els estrats de l'espai públic. La capacitat d'inversió urbanística de molts ajuntaments no justifica crear i mantenir oficines institucionals de projectes especialitzats. Però l'espai públic és el primer i principal patrimoni de la comunitat. És per això que creiem necessari implicar-nos fortament en la labor de gestió municipal, però no d'una forma autònoma o ensimismada, sinó donant suport i col·laboració als *staffs* tècnics dels ajuntaments, a la manera, gairebé, d'una extensió especialitzada dels serveis municipals.

Els projectes i realitzacions més recents d'obra municipal són les que es relacionen en la taula 3 i se'n mostren alguns a la figura 8.

9. Alguns treballs singulars. Avingudes i ferides metropolitanes

Ja hem explicat la importància que, per a la MMAMB, té la intervenció en les diverses categories de l'espai lliure. Les avingudes locals i intermunicipals són, habitualment, eixos de fort caràcter estructurant i cívic. En solem dir «ferides» metropolitanes als indrets del territori malmesos per intervencions o activitats que comporten erosió o desgast important i necessiten accions restauradores. En ambdós casos, avingudes i ferides, la MMAMB està elaborant distints treballs d'agencament.

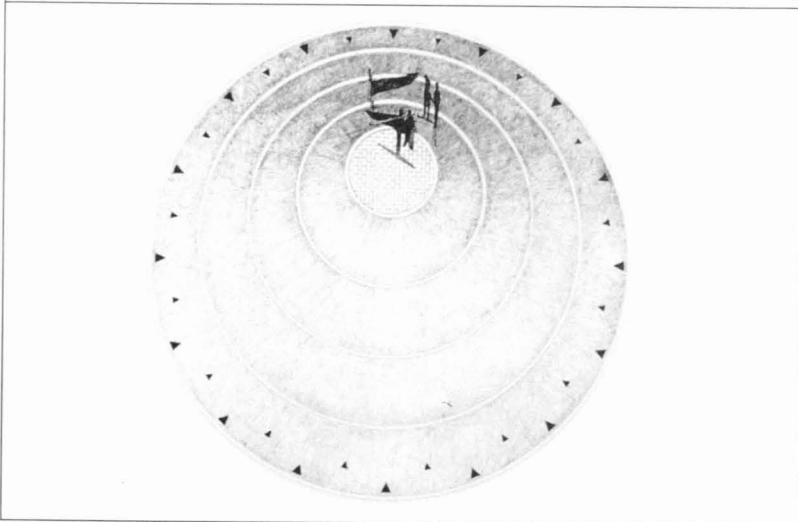
L'avinguda del Carrilet, a l'Hospitalet, és una obra vertebral per al barri de Santa Eulàlia. Sobre l'antiga traça del tren, entre els carrers Amadeu Torner i Jacint Verdaguer i en una longitud de 800 m, es proposa un passeig de secció asimètrica, material sobrer i especial cura en els acabats constructius. Amb un pressupost de 400 milions de pessetes i finançament de la MMAMB, està finalitzant-se. El projecte ha estat redactat pels Serveis Tècnics Municipals, en col·laboració molt estreta amb els de la MMAMB; la direcció és conjunta.

Taula 3. Obra municipal en espai públic en municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona

Municipi	Actuació
Cerdanyola	Dotació multiesportiva al Parc del Turonet Projecte, direcció i obra
Castelldefels	Àrea de fontada a les Basses de Can Roca Projecte i direcció
Gavà	Plaça Francesc Macià Projecte Tractament ecològic de la riera dels Canyars Projecte i direcció
Viladecans	Parc del torrent Ballester Parc de Can Xic Projectes
Sant Boi	Plaça al Barri Marianao Projecte
El Prat	Plaça Louis Braille Projecte, direcció i obra
Santa Coloma de Cervelló	Plaça de la Nova Casa de la Vila Estudi de l'espai públic del Pla de les Vinyes Projecte i estudi
Pallejà	Millores al nucli antic Projecte, direcció i obra
El Papiol	Complex Tennístic Municipal Projecte, direcció i obra
Esplugues	Parc Pou d'en Fèlix Projecte
Cornellà	Plaça de l'Arquitecte Adell Ferrer Projecte, direcció i obra
L'Hospitalet	Plaça de la Sardana Projecte, direcció i obra Pista del Gasòmetre Obra
Sant Joan Despí	Acondiciament dels camins agrícoles Projecte, direcció i obra Actuacions de millora urbana Projectes

Figura 8. Quatre imatges de projectes de la MMAMB, d'espai públic municipal, en el quadrienni 1992-1995

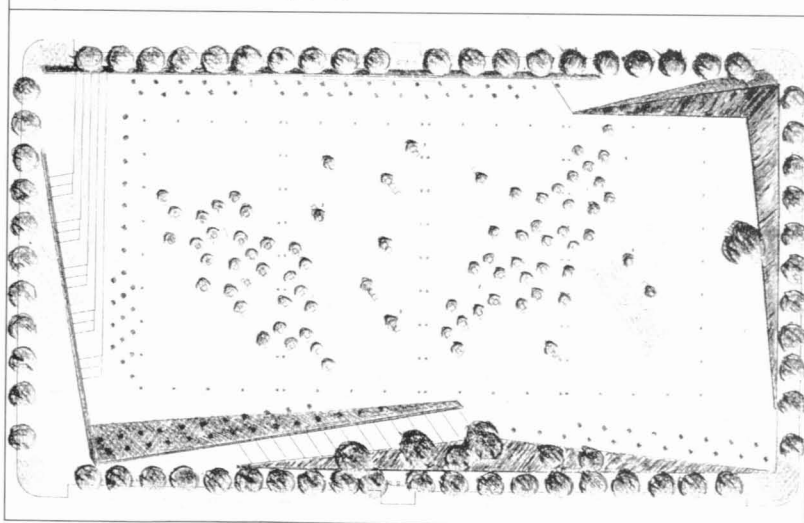
Plaça de la Sardana (l'Hospitalet)



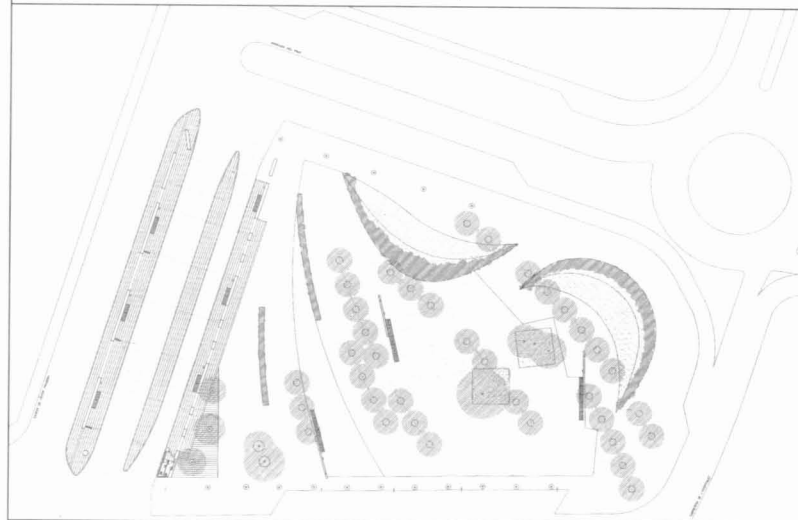
Plaça de la Nova Casa de la Vila (Santa Coloma de Cervelló)



Plaça de Francesc Macià (Gavà)



Plaça de l'Arquitecte Adell Ferrer (Cornellà)



La reconversió urbana de la C-245 interessa quatre municipis (Sant Boi, Viladecans, Gavà i Castelldefels) i opera sobre una longitud de 12 km. L'estadi de projecte bàsic en què ens trobem preveu la formació d'una gran artèria cívica de secció variable, adaptada a l'entorn urbà, amb amples zones de passeig, reserva per a un futur metro lleuger i proposta de gestió i finançament múltiple. Un tram-pilot a executar a Sant Boi possibilitarà examinar les solucions constructives comunes.

A la riera de Sant Llorenç, l'eix de la qual és el límit dels termes municipals de Viladecans i Gavà, la creació d'un passeig arbrat recosirà les trames viàries d'ambdós municipis. El projecte està tot just encetat.

El tractament de restauració progressiva de l'abocador del Garraf, encarregada per l'Entitat

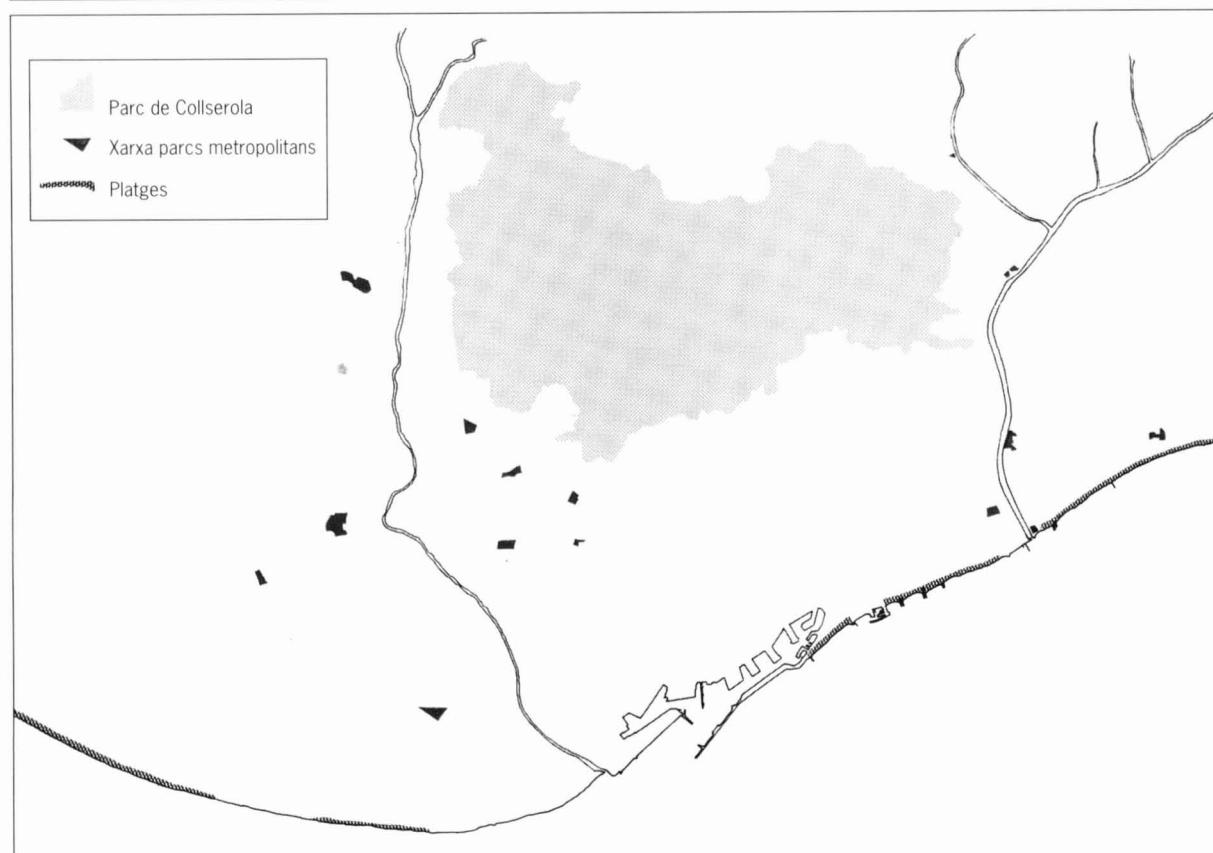
del Medi Ambient, exigeix participació intertècnica i nivell successiu de concreció, per la qual cosa es treballa en un document-marc d'intencions, en col·laboració amb d'altres institucions públiques.

La restauració d'antigues extraccions d'àrids i pedreres és una altra de les tasques futures per les quals serà precís desenvolupar accions pilot, especialment en els marges dels rius.

10. La conservació i promoció de l'espai públic

Projectar, construir i conservar alhora l'espai públic permet juxtaposar coneixements professionals diversos i complementaris. Mantenir l'espai públic obliga a volcar experiència en la projectació i l'execució (figura 9).

Figura 9. Espais públics que conserva la MMAMB; Collserola, xarxa de parcs i platges



És ben evident que les característiques dels projectes i la cura en la direcció tècnica i l'execució incideixen molt en la despesa de conservació. També, en general, a mòduls de realització alts hi seguiran mòduls de manteniment elevats. Per tal de poder reconvertir els molts buits intersticials de la conurbació en espais verds, parcs o «boscos» metropolitans haurem de controlar o limitar força els mòduls d'execució; amb aquest supòsit, no tan sols podrem acondicionar o recuperar més porcions del territori, sinó que, així mateix, serem capaços de mantenir-ne més. Encertar, en cada indret, l'equilibri entre qualitat de projecte, mòdul d'execució, *ratio* de conservació i idoneïtat de la proposta en relació amb l'entorn, ha d'ésser l'objectiu cabdal de tota intervenció d'espai públic.

Fa més d'un cicle estacional que es van reformar a fons els sistemes de manteniment, tot racionalitzant i simplificant les labors i els contractes, i s'han obtingut, ja, resultats satisfactoris.

La programació precisa, combinada amb un bon grau de flexibilitat operativa, i la vigilància en hores punta són també base d'un eficaç manteniment.

La promoció de l'espai públic ha de tendir a fomentar-ne l'ús social, per tal de rendibilitzar millor les inversions públiques, aprofitant, tanmateix, per incidir en les aspectes educatius i divulgatius. La *Guia de la Xarxa de Parcs de l'AMB* s'està confegint amb aquests propòsits.

Les activitats lúdiques i educatives que ja són tradicionals a l'estiu a les platges hauran d'ampliar-se a curt termini, per incorporar-ne també d'altres festives i esportives a realitzar durant tot l'any.

Però el veritable esforç de promoció de l'espai públic el realitzen les institucions locals, apropant-lo als ciutadans, convertint-lo en l'escenari de tota mena d'activitats individuals i col·lectives. Promoure l'ús ciutadà de l'espai de tots és ja una labor institucional tan important com concebre'l, invertir-hi, projectar-lo, materialitzar-lo i conservar-lo.